

CSÖRSZ ÁRKA.

Borsod s Heves határán,
Jó vándor, aki jársz,
A sík vidéken egy vén
Ároknymot találsz!

Ez, mint órjás ekétől
Szántott barázda-ut,
Tiszától a Dunának
Néhány mérföldre fut.

Magas partját mi végett,
Mikor s ki hánnya fel?
Az eltűnt századoknak
Ílomályiban vesz el;

S úgy áll a zöld mezőben,
Mint nagy királyi sír,
Melynek porlott uráról
Rég megnemult a hír.

De annyi szent igaz, hogy
Sok százados koru;
— S jó hogy nem szál, beszéde
Mert volna szomorú! —

Sok év duló hatalma
Megküakodott vele;
De földdel még maig sincs
Beföltve kebele.

S ki tudja, még körülé
Hány embernyom kihall
Míg vi idő s enyészet
Rontó hatalmival.

De — mint a népek ajkán
Maig forog neve, —
Csörsz árkáról, halljuk meg,
Mit mond az agg rege.

Régen, felette régen,
Sok tenger év előtt,
Előbb mint a magyar nép
E szép hazába jött:
A kőza Longobárdok
Királya Rád vala,
Pannonián ki ur lón,
Karájánk általa.
A nagy Dunának árja
Fedezte birtokát,
Melynek kővér, merődős
Partján ütött tanyát.

Rád úr kemény vitéz volt,
Termetre drága,
Esetlen durva bárdját
Három se bírta más.
Vad arca, rőt szakállal
Szemig benőve volt;
Többet mondott szemével,
Mint ajkival, ha szót.
Harc volt egész világa,
S aig hogy megpihent,
Mint a darázs kizúdult
S imét esatákba ment.
S akit balsorsa ottan
Keze ügyébe vitt:
El nem beszélté otthon
A harc történetit.

Történt egykor, hogy Rád úr
Kemény esatába szállt:
Feigyessenk hitta Csörszöt,
A szép avar királyt;
És ott, hol a Tiszának
Zuhognak habjai,
Vad tüzzel ültének fel
Csörsz, és avarjai.
És amint összelorrott
A két király hada:
Elsőné, mint az árvíz,
Ki rája támada,
Az útközét kemény volt,
De gyorsan vége lón,
Mert elfutott az ellen,
S elhullt a harcmezőn.

Megadván ellenének
Rád a halálcspást:
Ivott Csörszszel Hadurnak
Kegyetlen áldomást.
Azán a harci zsákmány
Osztályra vettették,
Jutott a hadfiaknak,
Bőségjéből, elég,
De Csörsznek semmi kedve
Osztozni nem vala,
Mert szíve gondolatja
Továbbra szárnnya:
Mert szíve gondolatjára
Rád úr leánya élt,
Szép *Délibáb*, jutalmul
Frigyess csatáért.

A puszták vadrózsáján
Merengtek álmai,
Csatás szívet megejték
A lányka bájai;
S megesküvök: alatta
Bár romba dől a föld,
S az ég fejére omlik...
De bimi fogja őt!

Rád, tüzhelyére vivén
Harcot leső hadát,
Feléje Csörsz imigyen
Hallatta szózatát:
«Rád, jó szomszéd, frigyess társ,
Ur szép Pannonián!
Megharcolá csatáját
Csörsz értted a csatán;
Kit a halas Tiszának
Úrainak martjai,
És érte élnék, halnak
Kemény avarjai.
Kinek hatalma nagy, — de
Meglásd! — nagyobbra nő...
Hétedj fejébe' kéri
Szép Délibábot őt!
S kis szíve Délibábnak
Gyorsan dobog vala,
Oly kínos édesen fáj
A szónak általa;
S a fájó édes érzet,
Titkos szerelme volt,
Mely olthatatlan lánggal,
Szép Csörsz felé hajolt.

De Rádnak, Csörsz beszédén,
Szörnyen főt a feje;
Még most nem volt tanácsos,
Hogy vétsen elene;
És bár eszébe' sem volt
O'adni a leányt!
— Mert lészült birtokából
Kitalni Csörsz királyt. —
Gondolkodott... vad arca
Villámokat lövelt,
Mig forrtlyos fejjével
Végül imigy felett:
«Nem bánom Csörsz, leányom
Legyen menyasszonyd!
De bimi őt — Hadúrra
Mondom! — csak úgy fogod;
Ha, — jól figyelj! — Tiszádnak
Vizmosta partira,
Melyen jövel, az áton
Vizen viszed haza!
Hatalmat emlegettéi,
Láttasd meg jó vitéz!
És Rád édes leányát
Karodba tenni kész!»

Megértvén Csörsz imigyen
A nagy halárczatot,
Néppel tüzhelyére
Sietve távozott.
Hészini harci mén fűtt
Szép Csörsz király alatt,
S ott termett a Tiszánál
Miként a gondolat,
Arcára, gyors utában
Lágy szelet-ár omolt,
S a szellő Délibábnak
Meleg fohásza volt.

Partszaggató Tiszánál,
A zöld füzes felett,
Száz meg száz kéz töré fel
A megfeküdt gyept:
Csörsz népe talpon állott,
Talpon egész hada,

S nagy és kicsiny, ifju s vén,
Munkában izzada.
Tekintsd a hangyabolyt meg,
Íla felbolygatva lón:
Úgy hemzsegett az ember
A népesült mezőn.
Égett a munka, éjjel,
Nappal, későn, korán,

Hogy mély árok hasadt a
Dolgos sereg nyomán;
S Tiszától a Dunának
Vett a mezőn futást,
Naponkint mind tovább nyult,
S haladt szemléstomást.
Csörsz mindenütt jelen volt;
Íla éllt, ha lankadott:
Népeinek, biztatása
Megint erőt adott.
Szép Délibáb sohajtvá
Nézett kelet felé,
Kétség, remény s szerelme
Fogyaszta, éltetél!
Egykor, hogy fenn viraszott,
S vérez a bú nyila,
Álmat küldött a hajnal
Nedős pilláira.

S eütle álmain szép
Tündér világ terült,
Amelyben száz vadász kép
Támadt, meg elmerült.
Hú Csörsz király, s az árok
Tünék fel álmain,
S szerelmes völgyéne
Őt vitte habjain;
Felébredett... s boldog volt
Az édes álmakon,
És várván várta hivat,
A gyors hullámokon.
De hasztalan remélt, várt,
S epejt a hű leány,
Mert Csörsz királyt lováról
Egy vésztes éjszakán,
— Sürgetve nyargalódván
Az árok mentiben —
Az ég tüzes villáma
Útá le hirtelen.
Ki vérengző esatákban
Párjára nem talált;
Érős lsten nyilatát.
Látá meg a halált,
És a meglankadott nép,
Legott pihenni tért,
Megátkozván az árkot
Sok sáradalmiért,
S szerelmes Délibáb... ah
Mély volt szívbánata...!
Elhalt, miként az alkony
Csendes fuvaltata.

Az ároknak *tüvénlé,*
Ároktó most is áll
Borsodban, a Tiszának
Füzelepte partinál.
S a hely, hol véget fere,
Néptől megszállva lón,
Épülvén *Árokszállás*
Az áldott sík mezőn.
Sok év letűnt, mióta
Az árok megszakadt.
De a regének ajkán
Csörszárka felmaradt.

Nézzétek Délibábot...!
Verőfényes napon
Meg-megjelen remegve
A sík határon.
Az alföldnek vidékén
Tűnő száron lebeg,
Csörsz nyughelyét keresve,
És nem találva meg.
S kesergvén most is, akit
Hajdan könyezve várt:
Előtti könyözönnél
Körül a láthatót.
És újra látja álmát,
Melyet rég álmodott,
Mert megtelik víz-árrnyal
Csörsz árka is legott.